

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра менеджменту, публічного управління та персоналу

КОРОЛЬ Юрій Васильович

Безробіття серед молоді в умовах цифровізації: виклики та
перспективи. / Youth unemployment in the context of digitalization: challenges
and prospects

"спеціальність: 073 - Менеджмент
освітньо-професійна програма - Управління персоналом"

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи МЕНУПз-41

Ю. В. Король

Науковий керівник:

к.е.н., професор, Є. П. Качан

ТЕРНОПІЛЬ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ	6
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ БЕЗРОБІТТЯ СЕРЕД МОЛОДІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	19
2.1. Аналіз сучасного стану молодіжного безробіття	19
2.2. Цифровізація як фактор трансформації ринку праці	29
РОЗДІЛ 3. МОЖЛИВОСТІ ЗНИЖЕННЯ МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	37
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49

ВСТУП

У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та трансформації економіки проблема молодіжного безробіття набуває особливої ваги. Молодь, як найбільш мобільна та адаптивна частина працездатного населення, з одного боку, має потенціал для успішного включення в цифрову економіку, але з іншого – стикається з низкою бар'єрів, пов'язаних із недостатнім рівнем практичних навичок, досвіду, а також нерівним доступом до якісної освіти та цифрових ресурсів.

Цифровізація змінює структуру зайнятості, сприяє зникненню традиційних професій та водночас створює нові, що вимагають володіння сучасними цифровими компетенціями. У таких умовах молоді люди, які не мають належної підготовки, ризикують опинитися поза межами ринку праці. Зростання гіг-економіки, фрилансу та віддаленої зайнятості створює нові можливості, однак потребує гнучкості та готовності до постійного самонавчання.

Водночас, високий рівень безробіття серед молоді є не лише соціальною, а й економічною проблемою, що гальмує розвиток країни, спричиняє еміграцію, соціальну напруженість та втрату людського капіталу. У контексті євроінтеграційних прагнень України, адаптація молоді до цифрової економіки стає ключовою умовою підвищення конкурентоспроможності національного ринку праці.

Дослідження безробіття серед молоді в умовах цифровізації є надзвичайно актуальним, оскільки дозволяє комплексно оцінити виклики сучасного ринку праці, визначити можливості цифрової трансформації для зайнятості молодих людей та запропонувати ефективні шляхи розв'язання проблеми на державному, інституційному та індивідуальному рівнях.

Аналіз наукових досліджень і публікацій засвідчує зростаючу актуальність проблеми молодіжного безробіття в умовах цифрової трансформації. У роботах Білика К. В. та Лісовицького В. М., а також Іриневича Ю. В., досліджено основні тенденції функціонування молодіжного

ринку праці в Україні, виокремлено соціально-економічні чинники, що впливають на рівень безробіття серед молоді. Бойко А. розглядає поняття молодіжного безробіття через призму правових характеристик, підкреслюючи необхідність нормативно-правового регулювання цієї сфери. У контексті сучасних викликів, Бондаренко А. Ю. акцентує увагу на негативному впливі пандемії COVID-19 і воєнного стану на молодіжне підприємництво та працевлаштування. Демкович О. І. досліджує явище технологічного безробіття як наслідок цифровізації економіки, що особливо позначається на молодому поколінні, яке стикається з нестачею цифрових навичок. Король С. і Польовик Є. вказують на потребу в трансформації державної політики зайнятості в умовах цифрової економіки. Додатково, аналітичні дані Державної служби зайнятості України та праці Зленко Н. М., Павленко Н. В. і Ярової В. В. підкреслюють регіональні відмінності в динаміці безробіття та вплив демографічних змін на ринок праці. Сукупність згаданих досліджень формує наукове підґрунтя для розробки новітніх підходів до політики зайнятості молоді в цифрову епоху.

Мета дослідження – з'ясувати, як цифровізація впливає на рівень безробіття серед молоді.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати теоретичні підходи до вивчення безробіття, зокрема його проявів серед молоді, та визначити методологічні основи дослідження.
- проаналізувати поточний стан молодіжного безробіття, виявити основні тенденції, причини та соціально-економічні наслідки цього явища.
- дослідити вплив цифровізації на трансформацію ринку праці, зокрема з погляду змін у структурі зайнятості, появи нових професій та вимог до компетентностей.
- визначити ключові виклики, які постають перед молоддю у процесі адаптації до цифрової економіки, включаючи проблеми цифрового розриву, нерівності доступу до ІТ-ресурсів і навичок.

- виявити потенційні можливості зниження рівня молодіжного безробіття через впровадження цифрових технологій, розвиток освітніх програм, підтримку підприємництва та державну політику зайнятості.
- розробити практичні рекомендації для органів влади, освітніх установ та молоді щодо адаптації до цифрових змін та підвищення рівня зайнятості.

Об'єкт дослідження – це молодь як частина робочої сили.

Предмет дослідження – це цифрова трансформація та її вплив на зайнятість молодих людей.

У рамках дослідження на дану тему було використано комплекс **методів** дослідження, що забезпечують всебічне вивчення проблеми. Зокрема, для вивчення теоретичних підходів до проблеми безробіття, цифровізації та трансформації ринку праці – аналіз наукової літератури та нормативно-правових джерел; для комплексного розгляду факторів, що впливають на молодіжне безробіття в умовах цифрової трансформації – системний аналіз; для зіставлення рівнів безробіття та моделей реагування в різних країнах, а також для оцінки ефективності політик щодо цифровізації та молодіжної зайнятості – порівняльний аналіз.

Практичне значення. Результати дослідження мають вагоме практичне значення, оскільки можуть бути використані у процесі формування державної політики зайнятості молоді – напрацювання дослідження можуть слугувати основою для вдосконалення стратегій і програм, спрямованих на зниження молодіжного безробіття з урахуванням викликів цифровізації.

Результати дослідження були представлені на кафедральній конференції у м. Збараж.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МОЛОДІЖНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ БЕЗРОБІТТЯ

Вивчення безробіття як соціально-економічного явища є одним із ключових напрямів сучасної економічної науки. Проблема незайнятості, зокрема серед молоді, має багатовимірний характер і потребує глибокого аналізу з урахуванням впливу глобалізаційних, демографічних, інституційних та технологічних змін. Особливу актуальність вона набуває в умовах цифровізації економіки, коли змінюються структура ринку праці, вимоги до працівників і моделі зайнятості.

У цьому розділі досліджуються основні теоретичні підходи до визначення сутності безробіття, його типів, причин виникнення та соціально-економічних наслідків. Розглядаються класичні, кейнсіанські, інституціональні та інші теорії, що пояснюють природу безробіття в різних умовах господарювання. Також особлива увага приділяється методологічним засадам аналізу безробіття, включаючи системний, поведінковий та міждисциплінарний підходи, які дозволяють забезпечити комплексне вивчення даного явища [10, с. 32].

На основі опрацювання теоретичних джерел формуються понятійно-категоріальний апарат та обґрунтовуються методичні інструменти, необхідні для аналізу молодіжного безробіття в контексті цифрової трансформації ринку праці.

Сучасний ринок праці характеризується тим, що молодим людям доводиться змагатися за робочі місця з кандидатами, які мають значно більший досвід. При цьому кількість доступних вакансій залишається обмеженою. Експерти наголошують, що майбутнє Європи значною мірою залежить від молодого покоління чисельністю понад 94 мільйони осіб у віці від 15 до 29 років. Крім традиційних труднощів, з якими молодь стикається вже не одне десятиліття, нинішнє покоління змушене адаптуватися до реалій

глобалізованого світу та протистояти наслідкам старіння населення. Особливо вразливою молодь виявилася до впливу численних економічних потрясінь, зокрема кризи 1998 року, глобальної фінансової кризи 2007–2008 років і пандемії COVID-19, що спричинила економічну нестабільність у 2020 році.

На сьогоднішній день у молодіжному сегменті ринку праці спостерігаються суттєві диспропорції, які сприяють поширенню безробіття та незайнятості серед молоді. Ці проблеми мають комплексний характер і зумовлені не лише економічними чинниками, а й політичними, соціальними та демографічними обставинами.

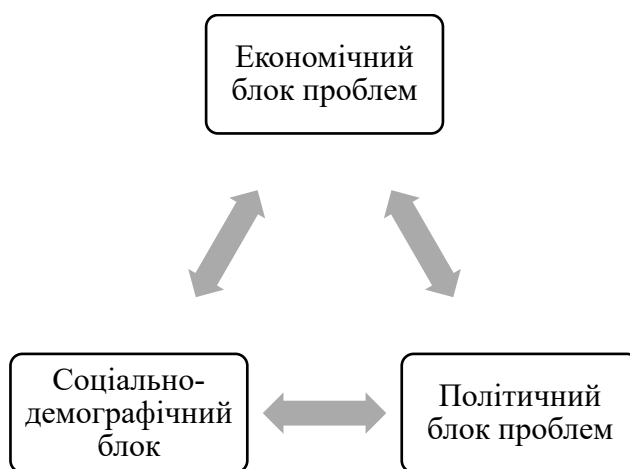

Рис. 1.1. Проблеми молодіжного безробіття [12, с. 184]

Безробіття молоді є багатограним соціально-економічним явищем, яке відображає не лише недосконалість функціонування ринку праці, а й системні диспропорції в освітній, соціальній та економічній сферах. У науковій літературі існує низка підходів до розуміння сутності та причин безробіття, які можуть бути використані як теоретичне підґрунтя для вивчення цієї проблематики.

Класичні економічні теорії, зароджені ще в XVIII–XIX століттях, а згодом трансформовані в неокласичні моделі XX століття, пояснюють безробіття передусім як результат дисбалансу на ринку праці. Згідно з цими підходами, зайнятість визначається механізмом вільної конкуренції, а рівень

заробітної плати відіграє ключову роль у врівноваженні попиту та пропозиції на працю.

Таблиця 1.1

Теоретичні підходи до аналізу молодіжного безробіття [14, с. 37]

Теоретичний підхід	Ключова ідея	Слабкі сторони
Класичний / Неокласичний	Безробіття – наслідок жорсткої заробітної плати або недостатньої гнучкості ринку праці	Ігнорує структурні та соціальні бар'єри, дискримінацію
Кейнсіанський	Безробіття – результат низького сукупного попиту, потребує державного втручання	Може призвести до інфляційного тиску через надмірне втручання
Інституціональний	Ринок праці формується під впливом інституцій – освіти, законодавства, політики	Потребує довготривалих реформ, залежить від політичної волі
Сегментаційний	Ринок праці сегментований на первинний і вторинний; молодь – уразлива в другому	Може закріпити соціальну нерівність, слабка мобільність
Теорія людського капіталу	Інвестиції в освіту, навички та здоров'я підвищують шанси на зайнятість	Не враховує неоднаковий доступ до якісної освіти

У межах класичної теорії вважається, що безробіття виникає переважно тоді, коли заробітна плата перевищує рівень, який встановився б на абсолютно конкурентному ринку. Причинами цього можуть бути жорстке державне регулювання, мінімальна зарплата, профспілковий тиск або інші фактори, що заважають гнучкому формуванню цін на працю.

Неокласична теорія, що еволюціонувала на базі класичних підходів, деталізує механізми, які впливають на вибір індивіда щодо роботи або дозвілля, розглядаючи людину як раціонального агента. У цьому контексті безробіття може бути або добровільним (вибір не працювати за наявного рівня зарплати), або наслідком недостатньої гнучкості ринку.

З погляду цих теорій, молодь потрапляє в особливо вразливу позицію через такі чинники:

- відсутність досвіду роботи, що знижує конкурентоспроможність молодих претендентів на ринку праці;
- невідповідність навичок, отриманих у системі освіти, реальним потребам роботодавців, особливо в умовах цифровізації;
- брак репутаційного капіталу – тобто відсутність підтвердженої продуктивності чи професійного іміджу;
- готовність погоджуватися на нижчу заробітну плату, що іноді витісняє молодь у низькооплачувані сегменти вторинного ринку праці.

Класичні та неокласичні теорії вважають, що вирішення проблеми молодіжного безробіття можливе за умови [14, с. 36]:

- підвищення гнучкості ринку праці;
- послаблення регуляторного тиску;
- стимулювання конкуренції;
- розвитку системи професійної підготовки відповідно до попиту;
- адаптації освітніх програм до ринкових потреб, зокрема в сфері цифрових компетентностей.

Водночас, ці теорії часто критикуються за ігнорування структурних та соціальних бар'єрів, з якими стикається молодь, зокрема дискримінації за віком, відсутності доступу до якісної освіти, регіональних диспропорцій тощо.

Кейнсіанська теорія, започаткована Джоном Мейнардом Кейнсом у праці «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей» (1936), радикально відрізняється від класичних і неокласичних уявлень про природу безробіття. В її основі лежить твердження, що безробіття не завжди є результатом надмірної заробітної плати чи недостатньої гнучкості ринку праці, а передусім – наслідком недостатнього сукупного попиту на товари й послуги в економіці.

За кейнсіанським підходом, під час економічного спаду знижується загальний рівень споживання та інвестицій, що призводить до скорочення виробництва, зменшення прибутків підприємств і, як наслідок, до скорочення робочих місць. Цей процес зачіпає найменш захищені категорії населення, серед яких молодь перебуває в особливо вразливій позиції.

Кейнсіанці звертають увагу на кілька чинників, через які молодь особливо страждає в періоди криз [7, с. 115]:

- менш стійкі робочі місця: молоді працівники частіше займають тимчасові або випробувальні посади, які першими скорочуються у період рецесії.
- відсутність трудового стажу: у конкурентних умовах перевага надається більш досвідченим працівникам.
- обмежений доступ до мережових зв'язків: молоді люди мають менше соціального капіталу, що знижує їхні шанси знайти нову роботу через неформальні канали.
- високі очікування щодо умов праці та зарплати, які не завжди збігаються з можливостями економіки у кризовий період.

Згідно з кейнсіанським баченням, вихід із ситуації молодіжного безробіття потребує державного втручання, зокрема:

- стимулювання економіки через збільшення державних інвестицій;
- розширення програм громадських робіт;
- надання фінансової підтримки для бізнесу з метою збереження та створення робочих місць;
- активна політика зайнятості, включаючи субсидування першого робочого місця для молоді;
- підтримка освітніх і професійно-навчальних програм, особливо в сфері цифрових навичок.

У сучасних умовах цифровізації кейнсіанський підхід отримує нову актуальність. Цифрові індустрії часто стають джерелом економічного зростання, тому державні інвестиції в цифрову інфраструктуру, стартапи, ІТ-освіту та інновації можуть одночасно стимулювати попит і створювати нові можливості для працевлаштування молоді.

Кейнсіанська модель пояснює молодіжне безробіття не лише як індивідуальну проблему, а як системну вадку економіки, яку слід усувати

шляхом активної державної участі, з урахуванням нових реалій цифрової трансформації [26, с. 87].

Інституціональний підхід розглядає безробіття як явище, зумовлене не лише економічними чинниками попиту і пропозиції на ринку праці, а й дією формальних та неформальних інститутів, що впливають на функціонування ринку праці. До таких інститутів належать: система освіти, законодавство про працю, податкова політика, державні програми зайнятості, профспілки, культура праці та соціальні норми.

Відповідно до цього підходу, зовнішні регулятори значною мірою визначають умови доступу молоді до працевлаштування. Особливої актуальності набуває цей підхід у період цифрової трансформації, коли зміна технологічного укладу випереджає темпи адаптації інституційної бази.

Основні аспекти, на які звертає увагу інституціональний підхід у контексті молодіжного безробіття [22, с. 105]:

- формальна освіта часто не відповідає актуальним потребам цифрової економіки. Молоді фахівці випускаються з дипломами, але без цифрових компетенцій, критичного мислення, вміння працювати в гнучких проєктних командах. Це створює так звану структурну невідповідність між пропозицією кадрів і попитом роботодавців.
- ринок праці стає більш орієнтованим на навички, а не лише на формальні кваліфікації. Проте в багатьох країнах все ще домінує підхід, де диплом важить більше, ніж практичний досвід чи портфоліо, що обмежує доступ молоді до роботи в нових сферах, таких як ІТ, маркетинг, дизайн тощо.
- жорстке трудове законодавство (наприклад, складні процедури прийому на роботу або звільнення) може стримувати роботодавців від найму молодих фахівців, особливо без досвіду. Це також стосується надмірного оподаткування праці, яке зменшує стимули до легального працевлаштування.
- у деяких випадках профспілки орієнтовані переважно на захист інтересів старших категорій працівників, а не молоді, що ускладнює

входження останніх у формальний сектор економіки. Водночас слабкий соціальний захист для молоді в гіг-економіці погіршує їхнє становище.

- для багатьох молодих людей підприємництво є альтернативою найманій праці. Однак обмежений доступ до фінансування, менторства, спрощених процедур реєстрації тощо гальмує розвиток молодіжного бізнесу.

З урахуванням впливу цифровізації, інституціональний підхід підкреслює необхідність:

- реформування системи освіти з акцентом на розвиток цифрових і підприємницьких навичок;
- запровадження гнучких форм легального працевлаштування, адаптованих до умов платформи й гіг-економіки;
- державної підтримки молоді у вигляді цільових програм зайнятості, стипендій, грантів на стартапи;
- переосмислення ролі профспілок у захисті прав молодих працівників у нових форматах зайнятості (фриланс, віддалена робота).

Таким чином, інституціональний підхід дозволяє глибше зрозуміти, як структурні характеристики системи регулювання ринку праці впливають на шанси молоді знайти роботу, особливо в умовах динамічних змін, спричинених цифровою трансформацією.

Сегментаційна теорія ринку праці виникла у відповідь на обмеження класичних економічних підходів, які передбачають існування єдиного, однорідного ринку праці з рівними умовами для всіх учасників. Згідно з цією теорією, ринок праці є структурно розділеним на декілька сегментів, кожен з яких має свої правила доступу, умови праці, рівень стабільності та перспективи професійного зростання.

Найпоширеніший поділ – на первинний та вторинний ринки праці [22, с. 106]:

- первинний сегмент включає стабільні, добре оплачувані робочі місця з чіткою системою кар'єрного зростання, соціальними гарантіями та високим рівнем професійного визнання.

- вторинний сегмент представлений тимчасовою, сезонною або нестабільною зайнятістю з низькою заробітною платою, відсутністю соціального захисту, обмеженими можливостями розвитку й високим ризиком звільнення.

У межах цієї теорії молодь зазвичай концентрується у вторинному сегменті ринку праці. Це зумовлено кількома чинниками:

- відсутність досвіду та професійних навичок, які є критично важливими для входження у первинний сегмент;
- нерозвинуті соціальні мережі, через які найчастіше відбувається неформальний доступ до стабільної роботи;
- низька поінформованість щодо прав на ринку праці, програм підтримки чи можливостей працевлаштування в нових секторах;
- висока гнучкість, яку демонструє молодь у виборі форми зайнятості, що робить їх зручними працівниками для гіг-економіки, але також уразливими до експлуатації.

Особливо загострюється ситуація в умовах цифровізації: попит на низькваліфіковану працю знижується, а нові цифрові форми зайнятості (фриланс, проєктна робота, самозайнятість на платформах) часто не супроводжуються належною інституційною підтримкою. Це призводить до того, що молодь може залишатися в межах вторинного ринку праці на тривалий час, без можливості перейти до стабільніших форм зайнятості.

Сегментаційна теорія дозволяє зробити кілька важливих висновків щодо молодіжного безробіття [13, с. 190]:

- молодь часто не має рівного доступу до якісної зайнятості через інституційні бар'єри, дискримінацію, освітні диспропорції та цифровий розрив;
- тимчасова або часткова зайнятість не завжди є "трампліном" до стабільної кар'єри, а може закріпити молодь у нестабільному секторі;

- державна політика повинна бути сегментованою, тобто орієнтованою на окремі групи молоді з різними стартовими можливостями (за освітою, регіоном, соціальним походженням, рівнем цифрової грамотності).

У цьому контексті ключовими напрямками державної політики можуть бути:

- створення умов для переходу молоді з вторинного до первинного ринку праці (через стажування, програми наставництва, доступ до цифрової освіти);
- інституційна підтримка молодих підприємців і фрилансерів;
- розвиток механізмів соціального захисту у нестандартних формах зайнятості;
- спрощення доступу до стабільного працевлаштування для молоді без досвіду шляхом субсидій чи пільг для роботодавців.

Отже, сегментаційна теорія ринку праці дозволяє не лише глибше зрозуміти вразливість молоді на ринку праці, але й обґрунтувати необхідність цілеспрямованих стратегій для їхньої професійної інтеграції в умовах цифрових трансформацій.

Теорія людського капіталу, активно розроблена в середині XX століття економістами Гері Беккером, Теодором Шульцем та іншими, розглядає знання, навички, досвід і здоров'я як вид капіталу, який, подібно до фізичного або фінансового, може приносити дохід. Згідно з цією концепцією, інвестування в освіту та професійний розвиток розглядається як стратегія підвищення індивідуальної продуктивності та конкурентоспроможності на ринку праці.

У контексті молодіжного безробіття ця теорія набуває особливої актуальності, оскільки саме молоді люди перебувають у фазі активного накопичення людського капіталу. Освіта, професійна підготовка, здобуття цифрових та мовних навичок формують фундамент їхньої економічної активності впродовж усього життя.

У сучасних умовах, коли цифровізація кардинально змінює структуру економіки та характер праці, фокус на цифрові компетентності стає ключовим аспектом нової парадигми людського капіталу. До таких компетентностей належать [4, с. 35]:

- базова та просунута комп'ютерна грамотність;
- здатність працювати з великими даними, штучним інтелектом, хмарними сервісами;
- цифрова комунікація та онлайн-співпраця;
- вміння вчитися у цифровому середовищі (навички самонавчання).

Теорія людського капіталу також акцентує увагу на необхідності безперервного навчання (lifelong learning), особливо для молоді, яка в сучасних умовах стикається з потребою постійно оновлювати знання, щоб залишатися конкурентоспроможною.

Проте реалії ринку праці вказують на наявність дисбалансів, коли навіть молоді люди з дипломами не завжди мають затребувані навички. Це свідчить про необхідність тіснішої інтеграції між системою освіти та ринком праці, а також розвитку інструментів оцінювання та сертифікації неформального навчання (наприклад, онлайн-курсів, коротких програм Upskilling/Reskilling).

У межах цієї теорії боротьба з молодіжним безробіттям повинна включати [1, с. 32]:

- збільшення інвестицій у якісну, сучасну освіту з акцентом на цифрову економіку;
- розвиток гнучких форм професійної підготовки;
- впровадження державних програм підвищення кваліфікації;
- підтримку освітніх ініціатив у партнерстві з бізнесом;
- мотивацію молоді до саморозвитку через доступні та визнані освітні ресурси.

Таким чином, теорія людського капіталу розглядає молодь не як пасивних споживачів робочих місць, а як активних учасників економіки,

здатних формувати власну кар'єру завдяки цілеспрямованим інвестиціям у знання, навички та інноваційне мислення.

Ці підходи дозволяють сформуванню комплексного уявлення про чинники, що впливають на рівень молодіжного безробіття, та обґрунтувати вибір інструментів для його подолання.

Дослідження молодіжного безробіття, особливо в умовах цифровізації, передбачає використання міждисциплінарних методологічних засад:

- системний підхід забезпечує розгляд молодіжного безробіття як елемента ширшої соціально-економічної системи, що взаємодіє з демографічною, освітньою, трудовою та цифровою підсистемами.
- соціально-економічний аналіз дозволяє поєднати кількісні показники (рівень безробіття, частка зайнятості, рівень цифрових навичок) з якісними характеристиками – очікуваннями, ціннісними орієнтаціями молоді, мотивацією до праці.
- поведінковий підхід враховує індивідуальні особливості прийняття рішень молодими людьми щодо участі в ринку праці, впливу освітнього вибору, мобільності, доступу до цифрових технологій тощо.
- компаративний підхід дозволяє порівнювати стан і динаміку молодіжного безробіття у різних країнах чи регіонах, виявляти ефективні стратегії боротьби з цим явищем у контексті цифрової трансформації.

Для забезпечення цілісного, об'єктивного та багатовимірного аналізу молодіжного безробіття в умовах цифрової трансформації ринку праці доцільно застосовувати комплекс взаємопов'язаних методів дослідження. Кожен з них виконує окрему функцію – від формування теоретичного підґрунтя до емпіричного аналізу статистичних тенденцій і експертного оцінювання ситуації.

Аналіз наукових джерел та теоретичних концепцій є першочерговим методом, який дає змогу окреслити науково-методологічні засади дослідження. За допомогою цього підходу систематизуються ключові поняття, що стосуються безробіття, зайнятості, цифровізації, сегментації ринку праці,

теорій людського капіталу тощо. Аналіз дозволяє не лише побудувати понятійно-категоріальний апарат дослідження, але й виявити наукові підходи, що домінують у світовій та вітчизняній літературі з тематики молодіжного безробіття.

Таблиця 1.2

Методи дослідження молодіжного безробіття [2, с. 70]

Метод	Сутність методу
Аналіз наукових джерел	Формування понятійного апарату та аналіз наукових підходів до проблеми безробіття
Аналіз статистичних даних	Вивчення кількісних показників зайнятості молоді на основі офіційної статистики
Контент-аналіз документів	Оцінка стратегічних, політичних та правових документів у сфері молодіжної політики
Порівняльний аналіз	Зіставлення досвіду різних країн у подоланні молодіжного безробіття
SWOT-аналіз	Визначення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз щодо зайнятості молоді
Метод експертних оцінок	Отримання якісної інформації через опитування фахівців ринку праці та освіти

Аналіз статистичних даних забезпечує емпіричну базу дослідження. Зокрема, використовуються офіційні дані таких інституцій, як Державна служба статистики України (Держстат), Міжнародна організація праці (ILO), Євростат (Eurostat), Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD). Цей метод дозволяє відстежити динаміку рівня безробіття серед молоді, структуру зайнятості, гендерні й регіональні відмінності, а також визначити тренди, які виникли під впливом цифровізації та пандемічної кризи.

Контент-аналіз політичних, стратегічних та нормативних документів передбачає вивчення державних програм, стратегій розвитку цифрової економіки, молодіжної політики, освітніх реформ тощо. Метод дозволяє оцінити, наскільки поточна політика держави відповідає сучасним викликам на ринку праці, чи враховує вона потреби молоді, а також наскільки інтегрованими є цифрові компоненти у програми професійного розвитку.

Порівняльний аналіз міжнародного та регіонального досвіду дає змогу виявити кращі практики з інших країн у сфері стимулювання молодіжної

зайнятості. Це дозволяє адаптувати успішні моделі до національного контексту. Наприклад, аналіз заходів активної політики зайнятості в Німеччині, цифрових освітніх ініціатив у Фінляндії або програми підтримки стартапів у Польщі може бути цінним для формування дієвих рішень в Україні.

SWOT-аналіз – інструмент стратегічного планування, що дозволяє оцінити сильні (Strengths) і слабкі сторони (Weaknesses) державної політики у сфері зайнятості молоді, а також зовнішні можливості (Opportunities) та загрози (Threats), що постають у зв'язку з глобальними трансформаціями, зокрема цифровізацією. Такий аналіз дає змогу сформулювати обґрунтовані рекомендації щодо зміцнення інституційного середовища й покращення умов працевлаштування молоді [2, с. 70].

Метод експертних оцінок використовується для збору професійної думки фахівців з ринку праці, представників освітніх установ, державних служб зайнятості, HR-фахівців, а також спеціалістів у сфері цифрових технологій. Це дозволяє отримати якісні оцінки щодо практичних аспектів працевлаштування молоді, бар'єрів входження на ринок праці, актуальних навичок і потреб роботодавців у цифрову епоху.

У поєднанні ці методи дозволяють забезпечити як теоретичне осмислення проблеми молодіжного безробіття, так і практичну спрямованість дослідження на розробку ефективних механізмів подолання цього явища в умовах цифрової трансформації.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ БЕЗРОБІТТЯ СЕРЕД МОЛОДІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

2.1. Аналіз сучасного стану молодіжного безробіття

Молодіжне безробіття є одним із найгостріших соціально-економічних викликів як для України, так і для багатьох країн світу. У сучасних умовах цей феномен набуває особливої актуальності, оскільки поєднує у собі наслідки економічної нестабільності, демографічних змін, воєнного конфлікту та глобальної цифрової трансформації. Молодь, яка перебуває на початку професійного шляху, найбільше вразлива до коливань ринку праці, нестачі досвіду, освітньої невідповідності та обмеженого доступу до якісної зайнятості [29, с. 184].

Окрім традиційних бар'єрів працевлаштування, цифровізація змінила саму структуру зайнятості, актуалізувала попит на нові компетентності, водночас створивши ризики для осіб, не готових до швидких технологічних змін. Водночас війна в Україні, що почалася у 2022 році, значно ускладнила соціально-економічне становище молоді, збільшивши рівень безробіття, розширивши сегмент молоді, яка не працює і не навчається (NEET), та загостривши проблему втрати перспектив.

У цьому розділі здійснено комплексний аналіз поточного стану молодіжного безробіття в Україні та ЄС, з урахуванням статистичних даних, міжнародних звітів, структурних змін на ринку праці, а також особливостей впливу цифрових трансформацій на молодіжну зайнятість. Окрема увага приділяється гендерним і регіональним диспропорціям, змінам у профілях зайнятості, а також виявленню ключових загроз і можливостей, що визначають майбутнє молодого покоління в умовах цифрової економіки.

Одним із ключових індикаторів соціально-економічного становища молоді є рівень безробіття у віковій групі 15–24 роки. За даними Міжнародної організації праці (МОП), у 2021 році цей показник в Україні становив 19%, що

майже дорівнює середньому рівню безробіття серед молоді в регіоні Європи та Центральної Азії (18%). Це свідчило про наявність системних проблем із працевлаштуванням молодих людей навіть до початку повномасштабного воєнного конфлікту.

Ситуація кардинально змінилася після лютого 2022 року, коли Росія здійснила повномасштабне вторгнення в Україну. Хоча офіційна статистика з молодіжного безробіття за останні роки залишається неповною або фрагментарною через дестrukцію інституційної інфраструктури, експерти зазначають значне погіршення ситуації на ринку праці для молоді. Унаслідок бойових дій, масового переміщення населення, руйнування підприємств та освітніх закладів підвищилася частка молодих людей, які опинилися поза формальною зайнятістю [18].

Згідно з аналітичними оцінками, частка активних молодих шукачів роботи зросла з 7% у 2021 році до приблизно 12% у 2022 році. При цьому значна частина молоді опинилася у категорії NEET (не навчається, не працює і не проходить професійного навчання), що є тривожним сигналом щодо втрати соціально-економічних перспектив молодого покоління.

Погіршення умов зайнятості супроводжується й емоційно-психологічною нестабільністю серед молоді, зростанням невпевненості щодо майбутнього, а також переорієнтацією частини молодих українців на еміграцію в пошуках безпечніших умов праці й життя. Водночас слід враховувати і позитивні зрушення: попри складні обставини, фіксується зростання громадянської активності молоді, участі у волонтерстві, самозайнятості та дистанційній роботі – зокрема, в цифровому секторі.

Таким чином, рівень безробіття серед молоді в Україні є не просто статистичним показником, а індикатором глибших соціально-економічних трансформацій, спричинених не лише цифровізацією, але й війною, масовою міграцією, трансформацією освіти та ринку праці. Відновлення молодіжної зайнятості потребуватиме комплексної державної політики, адаптованої до викликів поствоєнного періоду.

У 2022 році, на тлі масштабної війни в Україні, частка активних молодих шукачів роботи (віком 15–24 років) зросла з 7% до 12%. Це явище є особливим і навіть дещо парадоксальним, оскільки в умовах воєнної нестабільності зазвичай спостерігається зниження економічної активності молоді через об'єктивні фактори: загрози безпеці, відсутність робочих місць, зруйновану інфраструктуру, падіння попиту на працю, а також відтік населення в безпечніші регіони або за кордон [17].

Проте у випадку України фіксується зростання саме активного пошуку праці серед молоді, що пояснюється кількома комплексними чинниками:

- вимушене переміщення великої частини молоді з окупованих або прифронтових територій до відносно безпечніших регіонів України чи Європи створило нові стимули для пошуку роботи – як для фінансової підтримки себе та родини, так і для інтеграції в нове соціальне середовище;
- втрати джерел доходу та економічне ослаблення домогосподарств змусили багатьох молодих людей швидше вступати на ринок праці, навіть без завершеної освіти чи без професійного досвіду;
- закриття частини освітніх установ або перехід на дистанційне навчання посприяв тому, що молодь шукала альтернативні шляхи самореалізації – зокрема через тимчасову або часткову зайнятість;
- швидкий розвиток цифрової економіки та дистанційної роботи, особливо в ІТ, маркетингу, дизайні, e-commerce тощо, створив нові можливості для працевлаштування без потреби фізичної присутності в офісі, що також активізувало пошук роботи серед мобільної та цифрово грамотної молоді.

Цей зсув несе як позитивні, так і проблемні наслідки. З одного боку, активізація молоді на ринку праці свідчить про їхню адаптивність, ініціативність і готовність відповідати на виклики. З іншого боку, пошук роботи в умовах високої конкуренції, економічного спаду та обмеженої кількості вакансій може призводити до залучення молоді у нестабільну, низькооплачувану чи неформальну зайнятість.

Також зростає ризик того, що молодь, яка вимушено рано припиняє освіту або працює не за фахом, у майбутньому може зіткнутися з труднощами повторної інтеграції в професійну сферу, що посилює ризики довготривалого безробіття або трудової маргіналізації.

Зростання частки активних молодих шукачів роботи в Україні після 2022 року є складним і суперечливим явищем, що потребує ретельного аналізу та адекватної політики підтримки молоді – зокрема через розширення програм перекваліфікації, стажувань, кар'єрного консультування та доступу до цифрових платформ працевлаштування.

Оцінка рівня розвитку молоді в Україні за міжнародними стандартами демонструє суттєву диспропорцію між потенціалом молодого покоління та реальними умовами його розвитку. Так, згідно з Global Youth Development Index (YDI), який укладається Інститутом розвитку Співдружності націй (Commonwealth Secretariat), у 2023 році Україна опустилася на 105 місце серед 183 країн світу. Це є яскравим свідченням того, що навіть попри позитивні тенденції в окремих сферах, загальний рівень підтримки молоді залишається недостатнім [41, с. 56].

Індекс YDI є комплексним показником, який враховує п'ять основних компонентів:

1. освіта;
2. охорона здоров'я та благополуччя;
3. працевлаштування та можливості;
4. політична участь;
5. безпека і добробут.

Працевлаштування та можливості (30 місце). Незважаючи на складну соціально-економічну ситуацію, Україна зберігає досить високі позиції у компоненті «Працевлаштування та можливості». Це свідчить про наявність у молоді певного доступу до ринку праці, а також про активне прагнення самореалізації в економічній сфері. Одним із факторів, що зумовлюють такі показники, є розвиток цифрового сектора, особливо у сфері ІТ, дистанційної

роботи, онлайн-бізнесу та фрилансу, де українська молодь демонструє високу конкурентоспроможність на глобальному рівні.

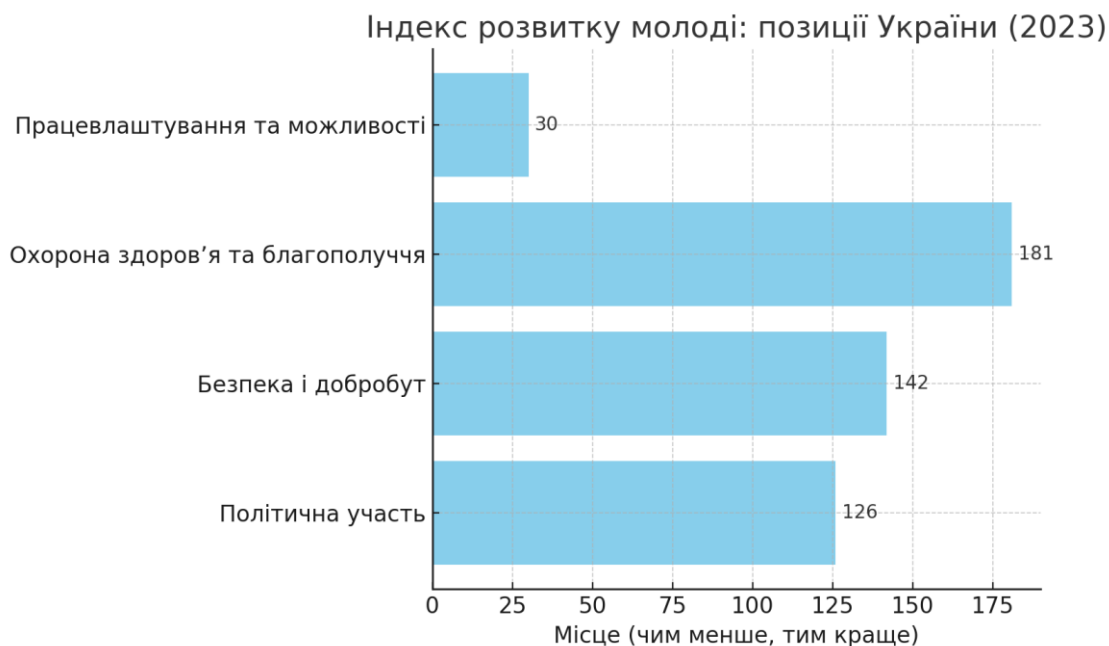

Рис. 2.1. Позиції України в індексі розвитку молоді у 2023 році [20].

Крім того, в Україні активно формуються умови для розвитку малого підприємництва серед молоді: існують грантові програми, міжнародні ініціативи підтримки стартапів, акселератори та тренінгові платформи. Молоді люди все частіше проявляють ініціативу у сфері самозайнятості, особливо в онлайн-торгівлі, медіапроектах, цифровому дизайні та освітньому контенті. За таких умов молодь розглядає підприємницьку активність як альтернативу нестабільному найму.

Показник «30 місце» у світовому рейтингу підтверджує, що попри загальні кризові процеси, молодіжна економічна активність в Україні зберігає динамізм і потенціал до зростання – особливо в тих секторах, що пов'язані з цифровими технологіями та інноваціями.

Охорона здоров'я (181 місце). Вкрай низька позиція України за компонентом «Охорона здоров'я» (181 місце з 183 країн) є свідченням глибокої та системної кризи у сфері медичного забезпечення молоді. Погіршення медичних показників значною мірою пов'язане з воєнними діями,

які спричинили руйнування медичної інфраструктури, особливо в прифронтових регіонах, що унеможливило доступ до елементарних медичних послуг.

Крім того, молодь часто стикається з недоступністю психічної та емоційної допомоги, що є надзвичайно актуальним в умовах стресу, тривоги, втрат і невизначеності. У сільській місцевості спостерігається хронічна нестача лікарів, особливо профільних спеціалістів, а в багатьох випадках – навіть відсутність медичних закладів. Низький рівень охоплення молоді профілактичними та освітніми програмами з охорони здоров'я також поглиблює проблему.

Усе це формує високі ризики соціального відторгнення та довгострокові наслідки для здоров'я молодого покоління, що в майбутньому впливатиме не лише на якість життя, а й на продуктивність праці, тривалість життя та економічну спроможність держави.

Безпека (142 місце). Повномасштабна війна стала визначальним фактором стрімкого погіршення показників у сфері безпеки. Молодь опинилася в епіцентрі загроз – як фізичних, так і психологічних. Частина молодих людей безпосередньо бере участь у бойових діях або проживає в регіонах із високим рівнем небезпеки. Інші втратили житло, родичів або були змушені залишити країну [23, с. 330].

Окрім прямих загроз, спостерігається розмивання почуття стабільності та прогнозованості життя, що породжує депресивні стани, відчуття тривожності, втрату мотивації до навчання чи працевлаштування. У багатьох випадках молоді люди не відчуваються захищеними ні фізично, ні соціально.

Низький рівень інституційного захисту – зокрема, відсутність механізмів реагування на травматичні події, недостатня підтримка внутрішньо переміщеної молоді – створює довгострокові ризики соціального виключення та посттравматичного синдрому серед значної частини покоління.

Політична участь (126 місце). Незважаючи на підвищену активність молоді в умовах війни – зокрема у сфері волонтерства, медіа, громадянських

кампаній – формальні механізми участі у політичному житті залишаються слабо розвиненими. Молодь практично не представлена в органах влади, у молодіжних парламентах або місцевих радах. Більшість важливих рішень ухвалюються без урахування молодіжного голосу.

Існуючі платформи залучення молоді до ухвалення рішень функціонують переважно символічно, без реального впливу. Крім того, брак довіри до політичних інститутів, бюрократична складність процедур та відсутність культури політичного наставництва – усе це демотивує молодь до активної інституційної участі.

Як наслідок, молодь залишається або пасивним спостерігачем, або реалізує свою громадянську позицію поза політичним полем – через окремі ініціативи, флешмоби, інформаційні кампанії. Такий розрив між громадянською активністю і політичною інституціалізацією є втратою потенціалу оновлення демократичної системи [31, с. 192].

Незважаючи на підвищену активність молоді в умовах війни – зокрема у сфері волонтерства, медіа, громадянських кампаній – формальні механізми участі у політичному житті залишаються слабо розвиненими. Молодь практично не представлена в органах влади, у молодіжних парламентах або місцевих радах. Більшість важливих рішень ухвалюються без урахування молодіжного голосу.

Існуючі платформи залучення молоді до ухвалення рішень функціонують переважно символічно, без реального впливу. Крім того, брак довіри до політичних інститутів, бюрократична складність процедур та відсутність культури політичного наставництва – усе це демотивує молодь до активної інституційної участі.

Як наслідок, молодь залишається або пасивним спостерігачем, або реалізує свою громадянську позицію поза політичним полем – через окремі ініціативи, флешмоби, інформаційні кампанії. Такий розрив між громадянською активністю і політичною інституціалізацією є втратою потенціалу оновлення демократичної системи.

Одним із критично важливих індикаторів соціально-економічної стабільності молодіжного сегмента ринку праці є показник NEET (Not in Education, Employment or Training) – частка молодих людей, які не працюють, не навчаються і не проходять жодної форми професійної підготовки. За даними міжнародних організацій, у 2020 році NEET-показник в Україні становив 16%, що перевищує середній рівень по ЄС (12%) та є одним з найвищих серед сусідніх держав.

Особливо показовим є гендерний розрив у структурі NEET-молоді: серед жінок він сягав 20%, тоді як серед чоловіків – 14%. Це свідчить про нерівномірність впливу соціально-економічних проблем та освітньо-трудова бар'єрів на різні категорії молоді.

NEET-показник в Україні вказує на серйозну проблему втрати продуктивного потенціалу молоді. Її вирішення потребує системного підходу, що поєднує освіту, зайнятість, гендерну рівність і цифрову інтеграцію. Зниження рівня NEET є не лише соціальним, а й стратегічним завданням державної політики в умовах відбудови після війни.

Таблиця 2.1

Ключові бар'єри для молоді на ринку праці*

Основні бар'єри	Прояви та наслідки
Низька обізнаність про права та соціальні гарантії	Вразливість до неформальної зайнятості, відсутність правового захисту
Відсутність практичного досвіду роботи	Відмова роботодавців наймати молодь, парадокс першого робочого місця
Слабка підтримка переходу від навчання до праці	Труднощі у виборі професії, тривале безробіття після навчання
Застарілі формати освіти, неадаптовані до ринку	Освітній розрив, невідповідність кваліфікацій вимогам цифрової економіки

* Складено автором самостійно.

Багато молодих людей, особливо з сільських регіонів чи соціально вразливих категорій, не мають достатньої інформації про свої права у сфері праці, механізми захисту, правила укладання трудових договорів, норми робочого часу, мінімальну заробітну плату та доступ до соціальних послуг. Це

робить молодь вразливою до експлуатації, неофіційної або нестабільної зайнятості, а також знижує рівень участі у формальному секторі економіки.

Крім того, через складність бюрократичних процедур та брак кар'єрного консультування більшість молоді не знає про можливості, які надають державні або донорські програми: стажування, молодіжні кредити, субсидії на працевлаштування, гранти для відкриття власної справи.

Одна з найбільш поширених причин відмов роботодавців – відсутність у молодого претендента практичного досвіду. У більшості закладів освіти програми навчання мають теоретичний характер і не забезпечують достатньо практики. Наявні стажування часто носять формальний характер, не пов'язані з реальними виробничими чи бізнес-процесами, або взагалі відсутні [39, с. 247].

Через це молоді люди стикаються з парадоксом першого робочого місця: без досвіду їх не беруть на роботу, а без роботи – вони не можуть набути досвіду. Це замкнене коло сприяє зниженню мотивації, зростанню ризику тривалого безробіття та переходу в тіньову зайнятість.

В Україні фактично відсутня інституціоналізована система підтримки переходу молоді від навчання до праці. Молоді люди завершують школу або ВНЗ без реального уявлення про особливості ринку праці, затребувані професії, реальні зарплати, вимоги роботодавців. Також відсутні ефективні механізми кар'єрного консультування на рівні шкіл та університетів.

Більшість випускників не має чіткого професійного плану і не розуміє, як будувати кар'єру в умовах нестабільної економіки чи цифрової трансформації. Це призводить до випадкового вибору першої роботи, зміни спеціальності або тривалого перебування в стані безробіття.

Системна проблема, яка полягає в дисбалансі між тим, чому навчають, і тим, що потребують роботодавці. Значна частина освітніх програм, особливо у професійно-технічній та вищій освіті, не адаптована до сучасних викликів цифрової економіки. Молодь випускається з дипломами, але без цифрових

навичок, досвіду роботи в команді, підприємницького мислення чи вміння адаптуватися до змін.

Окремою проблемою є недостатній розвиток гнучких освітніх маршрутів – програм перепідготовки, короткотермінових курсів, модульного навчання, upskilling/reskilling, які дають змогу швидко реагувати на нові потреби ринку праці.

Повномасштабна війна, розпочата Росією проти України у 2022 році, стала безпрецедентним викликом для всього українського суспільства. Проте саме молодь – соціальна група, яка перебуває на етапі становлення, професійного вибору, формування цінностей і світогляду – зазнала найглибшого та найскладнішого впливу.

За результатами соціологічних опитувань, понад 82% молодих людей в Україні відзначили, що особисто зазнали втрат, пов'язаних із війною. Йдеться не лише про матеріальні втрати – житло, роботу, доступ до освіти – а й про глибоко особисті та психологічні втрати: смерть або поранення близьких, розрив родинних зв'язків, примусове переселення, втрата стабільності, відчуття безпеки та планів на майбутнє.

Для багатьох молодих людей досвід війни означає [36, с. 144]:

- вимушену зміну місця проживання: сотні тисяч молодих українців стали внутрішньо переміщеними особами або емігрували за кордон, що спричинило розрив у навчанні та соціальних зв'язках;
- припинення або ускладнення доступу до освіти: через зруйновану інфраструктуру, відсутність інтернету, психологічну нестабільність;
- перешкоди в професійному розвитку: втрата роботи або неможливість знайти її через скорочення вакансій, зниження економічної активності у постраждалих регіонах;
- загострення психоемоційного стану: страх, тривожність, депресія стали поширеними реакціями на втрати та невизначеність.

Однак у цьому контексті важливо підкреслити і несподівано сильний соціальний ресурс молоді. Водночас із втратами та викликами війна стала

каталізатором громадянського пробудження і зростання патріотизму серед молодого покоління.

Молоді українці масово долучаються до волонтерських ініціатив, гуманітарних програм, збору допомоги для ЗСУ, психологічної підтримки, освітніх проєктів для дітей-переселенців тощо. У багатьох громадах саме молодь стала ініціатором дій – від координації евакуації до запуску соціальних стартапів. Велика частина молоді прагне продовжити навчання, отримати нові навички, зокрема в цифрових сферах, які відкривають можливості для віддаленої зайнятості. Попри всі труднощі, значна частина молодих людей висловлює намір залишитися в країні, брати участь у її відновленні та будувати своє майбутнє тут. Ця тенденція є важливим сигналом для формування довгострокової державної стратегії розвитку молоді [26, с. 19].

Війна стала глибоким шоком для української молоді, змінивши її життєві сценарії, пріоритети та очікування. Проте замість деморалізації, молодь демонструє високу стійкість, здатність до адаптації та готовність до активної участі в суспільному житті. Це створює унікальне "вікно можливостей" для переосмислення молодіжної політики – як у сфері освіти, зайнятості, так і в забезпеченні участі молоді в управлінні та відбудові держави.

У цьому контексті надзвичайно важливим є підтримати молодь цільовими програмами, які допоможуть перетворити їхній громадянський потенціал у довгостроковий ресурс розвитку країни.

2.2. Цифровізація як фактор трансформації ринку праці

Цифровізація стала не просто технологічним трендом, а глобальним соціально-економічним зрушенням, яке трансформує фундаментальні принципи функціонування ринку праці. Якщо раніше структурні зміни на ринку були переважно наслідком індустріалізації, то сьогодні ключовим

драйвером трансформацій є розвиток цифрових технологій – від автоматизації до штучного інтелекту, від хмарних сервісів до блокчейну та Інтернету речей.

Цей процес виходить за межі суто технологічного оновлення. Він змінює саму логіку організації праці: як, де і з ким люди працюють. Гібридна робота, дистанційні проєкти, глобальні фриланс-платформи, віртуальні команди – усе це формує нову реальність, у якій гнучкість, швидка адаптація та цифрова грамотність стають ключовими якостями працівника.

Для молоді, яка тільки входить у професійне життя, цифровізація є як шансом для швидкого самореалізації, так і бар'єром, що потребує подолання. З одного боку, вона відкриває безпрецедентні можливості для навчання, працевлаштування, самозайнятості, зокрема через доступ до онлайн-курсів, фрилансу, цифрових стартапів. З іншого – вимагає високого рівня самодисципліни, нових компетентностей, постійного оновлення знань, що може бути недоступним для частини молоді через економічні, освітні чи інфраструктурні бар'єри [30, с. 74].

Цифровізація також розмиває традиційне уявлення про кар'єрну траєкторію. Замість лінійного руху "освіта – працевлаштування – просування – пенсія", молоді фахівці все частіше обирають портфельну кар'єру: паралельні проєкти, зміну сфер, фриланс-платформи, мікронавчання. Це формує нову парадигму ринку праці, де стабільність замінюється гнучкістю, а професійна ідентичність – багатовекторністю.

Водночас не всі мають рівний доступ до цього нового ринку. Цифровий розрив – різниця у доступі до технологій, цифрових навичок і цифрових можливостей – посилює нерівність і створює нові виклики для молоді з сільських районів, з малозабезпечених сімей, осіб з інвалідністю або тих, хто не має доступу до якісної освіти.

Цифровізація – це не тільки технологічна революція, а глибока соціально-економічна трансформація, яка потребує переосмислення стратегій молодіжної політики, освіти, професійної орієнтації та підтримки на ринку праці. Молодь, як найбільш гнучка та відкрито налаштована соціальна група,

може стати локомотивом нової економіки, але лише за умови, що їй буде надано доступ до інструментів цифрового включення, менторської підтримки та інституційного супроводу [32, с. 47].

У цифрову епоху традиційні форми зайнятості, що передбачали повну зайнятість, роботу в офісі за фіксованим графіком та тривалим трудовим договором, втрачають свою монополію на ринку праці. Їх поступово витісняють гнучкі моделі зайнятості, які значно краще відповідають динаміці цифрової економіки, зростаючій ролі технологій та очікуванням молодого покоління щодо свободи й самореалізації.

Однією з найяскравіших тенденцій є зростання сегменту гіг-економіки (gig economy) – форми економічної активності, заснованої на короткострокових контрактах, проєктній зайнятості або одноразових завданнях. Молоді люди дедалі частіше обирають фриланс як основну або додаткову форму заробітку. Платформи на кшталт Upwork, Fiverr, Freelancer, Toptal, Work.ua, Freelancehunt, Kabanchik тощо дозволяють їм отримувати замовлення незалежно від місця проживання, часу чи наявності класичної освіти.

Крім фрилансу, дистанційна (remote work) та гібридна зайнятість (поєднання офлайн- і онлайн-формату) стають новою нормою в таких галузях, як інформаційні технології, маркетинг, дизайн, освітні послуги, бухгалтерія, консалтинг, перекладацька діяльність. Такі моделі особливо привабливі для молоді завдяки [33 с. 46]:

- гнучкості робочого графіку;
- можливості поєднувати роботу з навчанням;
- більшому контролю над власним часом і навантаженням;
- відсутності необхідності мігрувати у великі міста чи за кордон для роботи у престижних компаніях.

Однак ці нові формати праці мають і серйозні недоліки, що формують новий тип вразливості для молоді:

- нестабільність доходу: відсутність гарантій зайнятості та регулярних виплат, залежність від платформи чи замовника;
- брак соціального захисту: фрилансери не мають лікарняних, оплачуваних відпусток, пенсійного забезпечення або права на страхування у випадку безробіття;
- високий рівень конкуренції: особливо на міжнародних платформах, де молоді працівники змушені знижувати ціни заради замовлень;
- відсутність кар'єрного зростання: короткострокові проекти не забезпечують горизонтального чи вертикального професійного розвитку;
- ризики емоційного вигорання через постійну невизначеність, необхідність самостійно шукати замовників, узгоджувати умови роботи, вести бухгалтерію тощо.

Особливо вразливими в умовах гіг-зайнятості є молоді люди без достатньої підтримки, досвіду чи фінансового резерву, які змушені працювати в нерегулярному режимі, часто без оплати праці або з шахрайськими умовами.

Водночас слід визнати, що саме ці моделі зайнятості відкривають нові шанси для молоді в Україні, особливо в умовах воєнного стану, руйнування традиційних виробництв, внутрішнього переміщення та міграції. Гіг-економіка дозволяє залишатися економічно активним, отримувати дохід і навіть інтегруватися в глобальні професійні спільноти.

Фриланс, дистанційна та гібридна робота не лише змінюють модель трудових відносин, а й перевизначають саму роль молоді в економіці. Важливим завданням державної політики, освітніх програм і молодіжних інституцій є створення умов для того, щоб ці форми зайнятості не стали пасткою нестабільності, а стали інструментом розвитку, професійної реалізації та соціального включення молодого покоління.

Одним із найпомітніших і стратегічно важливих наслідків цифровізації є глибока трансформація структури попиту на робочу силу. Технологічні зрушення, зокрема масове впровадження автоматизації, штучного інтелекту, великих даних, роботизованих систем, дедалі сильніше змінюють потреби

економіки в людських ресурсах. Усе це веде до перерозподілу робочих місць між секторами, професіями та рівнями кваліфікації.

Зростає попит на фахівців, які володіють цифровими навичками, – не лише програмістів і IT-інженерів, а й маркетологів, аналітиків, дизайнерів, менеджерів проєктів, що здатні працювати з цифровими інструментами, штучним інтелектом, CRM-системами, платформами автоматизації бізнесу тощо. Суттєво зростає значення аналітичного мислення, креативності, комунікаційних навичок, міждисциплінарної гнучкості.

У той же час традиційні, низькокваліфіковані професії (складальники, касири, офісні клерки, оператори ручного введення даних, кур'єри тощо) або трансформуються, або зникають. Їх поступово замінюють автоматизовані системи, роботи, алгоритми або мобільні додатки. Цей процес особливо інтенсивний у великих містах, торговельних мережах, логістиці, банківському секторі та державних послугах.

У результаті формується структурна невідповідність (mismatch) між тим, які навички пропонує молодь після завершення навчання, і тим, що реально вимагає ринок праці. Це невідповідність проявляється у кількох формах [38, с. 47]:

- кваліфікаційна невідповідність – коли здобута професія не відповідає актуальним вимогам роботодавця;
- функціональна невідповідність – коли молодь не має практичних навичок або досвіду використання цифрових інструментів, навіть у межах своєї спеціальності;
- географічна та інформаційна невідповідність – коли молодь у регіонах не має доступу до освітніх програм або кар'єрних можливостей, які дозволяють адаптуватися до нових вимог.

Особливо гостро ця проблема проявляється серед:

- випускників із застарілими спеціальностями;
- молоді з професійно-технічною освітою, яка не охоплює цифрових компетентностей;

- молодих людей із сільських районів, де немає цифрової інфраструктури;
- внутрішньо переміщеної молоді, яка втратила доступ до освіти чи роботи.

Це призводить до зростання молодіжного безробіття, появи покоління молоді, яка формально має диплом, але не здатна адаптуватися до ринку, а також до посилення ризиків соціального відторгнення та професійної маргіналізації.

Цифровізація економіки вимагає переосмислення моделей підготовки молоді до ринку праці. Йдеться не лише про оновлення змісту освіти, а й про створення гнучких систем upskilling та reskilling, інтеграцію неформального навчання, розвиток партнерств між закладами освіти, бізнесом та державою. Саме такі підходи здатні забезпечити структурну відповідність між освітньою підготовкою молоді та трансформованими запитами цифрової економіки.

Цифрова трансформація не лише змінює структуру зайнятості, а й перевизначає характер професійної взаємодії та спектр очікуваних компетентностей. На перший план виходять "м'які навички" (soft skills), які раніше розглядалися як другорядні. У сучасному робочому середовищі, особливо в дистанційних форматах, ключового значення набувають [40, с. 120]:

- самоменеджмент – здатність організовувати свій робочий день, ставити цілі, дотримуватися дедлайнів без зовнішнього контролю;
- адаптивність і гнучкість – вміння швидко пристосовуватись до змін, нових інструментів, команд або форматів роботи;
- цифрова комунікація – ефективне спілкування у віртуальних командах, знання цифрового етикету, вміння працювати з онлайн-інструментами співпраці (Zoom, Slack, Trello тощо);
- критичне мислення та ініціативність – здатність самостійно вирішувати проблеми, аналізувати дані, генерувати ідеї та пропонувати рішення;

- готовність до безперервного навчання (lifelong learning) – постійне оновлення знань і навичок у швидкозмінному цифровому середовищі.

Разом із цим, цифровізація створює нові бар'єри для певних категорій молоді, що лише посилює соціально-економічну нерівність:

- молодь із сільських територій часто має обмежений доступ до інтернету, комп'ютерної техніки, сучасної цифрової освіти;
- соціально вразливі групи (внутрішньо переміщені особи, люди з інвалідністю, діти з малозабезпечених сімей) часто не мають ресурсу для самостійного освоєння нових технологій або платного навчання;
- освітня нерівність – значна частина молоді отримує формальну освіту без опанування цифрових інструментів, критичного мислення та практичних навичок роботи в новому середовищі;
- цифровий розрив – різниця в доступі до цифрових благ між молоддю в різних регіонах, соціальних групах та типах навчальних закладів – стає новою формою дискримінації.

Однак важливо визнати, що саме цифровізація потенційно здатна подолати частину бар'єрів, які сама ж і створює. Зокрема, вона [43]:

- відкриває доступ до глобального ринку праці – молодь може працювати на іноземні компанії з будь-якої точки країни;
- сприяє розвитку самозайнятості та підприємництва – через онлайн-бізнеси, маркетплейси, фриланс-платформи;
- дозволяє проходити навчання онлайн, без потреби відвідувати аудиторії (платформи Coursera, EdX, Prometheus, Diia.Osvita, Udemu, Skillshare тощо);
- формує екосистему підтримки – цифрові біржі праці (Work.ua, Jooble, Djinni), платформи профорієнтації, кар'єрного консультування (GROWTHUP, Профнавігатор), сервіси для створення електронного резюме й портфоліо;

- розвиває інфраструктуру швидкої адаптації – через короткі інтенсиви, мікрокурси, онлайн-сертифікації, що дозволяють швидко перекваліфікуватися чи розпочати нову кар'єру.

Цифровізація є амбівалентним явищем: вона одночасно створює ризики соціального виключення для вразливої молоді та відкриває нові можливості для тих, хто має доступ до технологій, мотивацію до самонавчання й підтримку середовища. Ефективна молодіжна політика має бути спрямована на усунення цифрових бар'єрів і створення справедливих умов доступу до цифрових переваг для всіх молодих людей – незалежно від їхнього соціального чи географічного походження.

Отже, цифровізація виступає подвійним фактором трансформації ринку праці: з одного боку, створює ризики втрати робочих місць і посилення нерівності, з іншого – відкриває нові горизонти для працевлаштування, підприємництва та професійного розвитку молоді. Ключовим завданням державної та освітньої політики є забезпечення рівного доступу молоді до цифрових можливостей та розвиток інфраструктури, яка допоможе інтегрувати молоде покоління в нову цифрову економіку.

РОЗДІЛ 3

МОЖЛИВОСТІ ЗНИЖЕННЯ МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Сучасні трансформації на ринку праці, спричинені цифровізацією, створюють як нові виклики, так і нові можливості для зниження молодіжного безробіття. У той час як автоматизація, зміна профілів професій і зростання вимог до цифрових навичок посилюють ризики соціальної ізоляції частини молоді, цифрове середовище також відкриває простір для самореалізації, нових форматів зайнятості та освітніх траєкторій.

Успішна адаптація молоді до нових умов залежить від здатності суспільства забезпечити їй доступ до цифрових ресурсів, якісної професійної освіти, гнучких можливостей для кар'єрного старту, а також інституційної підтримки в пошуку роботи, започаткуванні бізнесу чи підвищенні кваліфікації.

Цей розділ присвячений аналізу наявних та потенційних інструментів подолання молодіжного безробіття в умовах цифрової трансформації. Розглянуто державні, освітні та громадські ініціативи, спрямовані на активізацію молоді, розширення її доступу до ринку праці, підтримку цифрового підприємництва та розвиток нових форм професійної мобільності. Також акцентовано на необхідності формування стратегії цифрової інклюзії молоді, що враховує соціальну та регіональну нерівність, гендерні розриви та потреби вразливих категорій [45, с. 52].

У фокусі – пошук системних рішень, які дозволять перетворити цифровізацію на інструмент зростання зайнятості та розкриття потенціалу молодого покоління в умовах складної соціально-економічної ситуації, спричиненої війною, міграцією та глобальними змінами на ринку праці.

У попередніх розділах дослідження було проаналізовано теоретико-методологічні основи безробіття серед молоді та особливості його прояву в умовах цифрової трансформації ринку праці. Виявлено, що цифровізація має

подвійний ефект: з одного боку, спричиняє скорочення традиційних робочих місць і поглиблює структурну невідповідність між освітою та потребами економіки; з іншого – створює нові формати працевлаштування, відкриває доступ до глобального ринку праці та стимулює розвиток цифрового підприємництва.

У цьому контексті важливим завданням є формування стратегії, що дозволить мінімізувати ризики та максимально використати можливості цифрової економіки для забезпечення зайнятості молоді. Зменшення рівня молодіжного безробіття в умовах цифровізації можливе за рахунок впровадження комплексу взаємопов'язаних заходів у таких напрямках, що зазначені у табл. 3.1.

Цифровізація ринку праці вимагає докорінного переосмислення цілей, змісту та форм освітньої діяльності. Традиційна модель підготовки кадрів виявляється недостатньо гнучкою, аби відповідати динамічним змінам, зумовленим впровадженням нових технологій. Тому першочерговим завданням є інтеграція цифрових компетентностей на всіх етапах формальної освіти – від початкової школи до університетів. Це включає не лише володіння базовими ІКТ-науками, але й розвиток навичок критичного мислення, обробки інформації, вміння працювати в цифрових командах та розуміння принципів кібербезпеки [40, с. 120].

Особливу увагу необхідно приділяти професійно-технічній та вищій освіті, де формуються спеціалізовані навички, затребувані у цифровій економіці. Заклади мають активно впроваджувати спеціалізації, пов'язані з аналізом даних, розробкою програмного забезпечення, цифровим дизайном, електронною комерцією, управлінням проєктами та цифровим маркетингом.

Окрім цього, необхідно розвивати гнучкі освітні траєкторії, які дозволяють молоді швидко реагувати на зміни ринку. До таких інструментів належать мікрокурси, сертифікаційні програми, платформи дистанційного навчання, а також моделі *upskilling* (підвищення кваліфікації) та *reskilling* (перенавчання) для тих, хто бажає змінити професію. Це забезпечує

безперервність освіти та адаптацію до нових технологічних умов, зменшуючи ризики довготривалого безробіття серед молоді.

Таблиця 3.1

Заходи щодо зменшення молодіжного безробіття в Україні*

№ з/п	Напрямок	Заходи
1.	Адаптація системи освіти до викликів цифрової економіки	Впровадження цифрових компетентностей у всі рівні формальної освіти, включаючи загальноосвітні, професійно-технічні та вищі навчальні заклади
		Розвиток гнучких освітніх траєкторій: мікрокурси, короткострокові програми, upskilling/reskilling
		Посилення співпраці між закладами освіти, бізнесом і державою щодо створення актуального змісту навчання та системи дуальної освіти
2.	Розвиток цифрової інфраструктури зайнятості	Підтримка онлайн-платформ для пошуку роботи, цифрових бірж праці, порталів профорієнтації та кар'єрного консультування
		Забезпечення доступу молоді до інтернету, сучасної техніки та цифрових сервісів, особливо у сільській місцевості
		Створення національної системи цифрових профілів (портфоліо), яка дозволить молоді демонструвати навички, досвід і проекти незалежно від формальної освіти
3.	Підтримка молодіжного підприємництва та фрилансу	Розширення грантових програм, інкубаторів, акселераторів та менторських платформ для молоді, яка прагне відкрити власну справу або працювати у гіг-економіці
		Спрощення податкових і реєстраційних процедур для молодих підприємців та самозайнятих осіб
		Інтеграція навчальних курсів з підприємництва та фінансової грамотності в систему освіти
4.	Інклюзивна політика зайнятості для вразливих груп молоді	Цільові програми підтримки для ВПО, осіб з інвалідністю, молоді з малозабезпечених сімей – з фокусом на цифрову грамотність і працевлаштування
		Механізми квотування, субсидування робочих місць і соціального замовлення для залучення молоді до формальної економіки
		Психологічна підтримка, кар'єрний супровід та менторські програми
5.	Активізація участі молоді в управлінні та ухваленні рішень	Розвиток молодіжних рад, парламентів, онлайн-платформ участі та дорадчих органів при органах влади
		Залучення молоді до процесів формування політики зайнятості, освіти, цифрової трансформації

* Складено автором самостійно.

Не менш важливою є побудова ефективної системи взаємодії між закладами освіти, роботодавцями та органами державної влади. Така співпраця має бути спрямована на формування змісту навчання відповідно до

актуальних потреб ринку, розвиток програм дуальної освіти, створення центрів практичного навчання, а також сприяння проходженню стажувань та працевлаштуванню випускників. Ця взаємодія дозволить скоротити розрив між освітою та практикою, сформувати компетентнісний підхід та забезпечити вищу конкурентоспроможність молоді в цифровому середовищі.

Формування сучасного, ефективного та доступного цифрового середовища для працевлаштування є ключовим фактором у зниженні рівня безробіття серед молоді. Підтримка та розвиток онлайн-платформ працевлаштування, цифрових бірж праці, систем профорієнтації та кар'єрного консультування дозволяють значно спростити процес пошуку роботи. Молоді люди можуть отримати доступ до вакансій, пройти тести на визначення професійних схильностей, створити резюме або портфоліо в цифровому форматі, що підвищує їхню видимість і конкурентоспроможність на ринку [35, с. 86].

В умовах цифрової трансформації надзвичайно важливим є забезпечення рівного доступу до цифрових ресурсів, особливо для молоді з віддалених і сільських регіонів. Брак інтернет-зв'язку, відсутність сучасної техніки або фінансових ресурсів для її придбання створює цифровий бар'єр, що посилює соціально-економічну нерівність. Тому державна політика має передбачати цільові програми підтримки цифрової інфраструктури у громадах, доступ до безкоштовного Wi-Fi у публічних просторах, облаштування цифрових хабів при навчальних закладах, бібліотеках чи центрах зайнятості.

Важливим елементом сучасної цифрової екосистеми є створення національної платформи цифрових профілів (e-portfolio) для молоді. Така система дасть змогу фіксувати досягнення в навчанні, професійний досвід, участь у волонтерських або проєктних ініціативах, проходження онлайн-курсів та сертифікацій. На відміну від традиційного резюме, цифровий профіль є інтерактивним, регулярно оновлюється, а також дозволяє роботодавцям знаходити кандидатів не лише за дипломом, а й за реальними

навичками. Це особливо важливо в умовах гіг-економіки, де неформальна зайнятість та проєктна діяльність набувають значного поширення.

Інтеграція цифрових інструментів у політику зайнятості дозволяє оптимізувати комунікацію між молоддю, державними структурами та бізнесом, підвищити прозорість ринку праці та забезпечити більш ефективне реагування на потреби молодого покоління в умовах постійних трансформацій.

В умовах цифрової трансформації економіки підприємництво та фриланс стають привабливими та гнучкими формами зайнятості для молоді. Особливо в періоди економічної нестабільності та воєнного стану, коли традиційні шляхи кар'єрного зростання можуть бути обмеженими, самозайнятість відкриває нові можливості для реалізації потенціалу та фінансової незалежності молодих людей.

Одним із ключових завдань державної політики має стати розширення грантових програм, стартап-інкубаторів, акселераторів та платформ менторської підтримки. Такі програми повинні не лише надавати фінансову допомогу, а й супроводжувати молодь на всіх етапах підприємницької діяльності – від генерації ідеї до масштабування бізнесу. Зокрема, молодь потребує доступу до [34]:

- конкурсів інноваційних проєктів;
- освітніх програм із розробки бізнес-планів;
- юридичного супроводу та податкового консультування;
- мереж професійної підтримки, включаючи менторів з досвідом в

ІТ, маркетингу, креативних індустріях тощо.

Сприяння розвитку гіг-економіки, зокрема через платформену зайнятість (фриланс, віддалена робота, проєктна діяльність), також потребує створення сприятливого нормативно-правового середовища. Важливим є спрощення податкових та реєстраційних процедур для молодих підприємців і самозайнятих, що дозволить знизити бар'єри входу в легальну економіку. Запровадження спеціальних режимів оподаткування для молоді, адаптованих

до доходів початкового етапу бізнесу або фриланс-практики, сприятиме формалізації зайнятості та зниженню рівня тінізації молодіжного сектору.

Окремої уваги заслуговує інтеграція підприємницької освіти та фінансової грамотності в навчальні програми закладів загальної середньої, професійної та вищої освіти. Молодь повинна отримати базові знання про:

- створення та управління бізнесом;
- планування бюджету та інвестицій;
- правові аспекти ведення діяльності;
- цифровий маркетинг та побудову бренду;
- інструменти управління клієнтськими відносинами та онлайн-продажами.

Крім того, варто розвивати партнерства між освітніми установами, бізнесом та громадськими організаціями для створення інтегрованих програм практичного підприємницького досвіду – таких як шкільні підприємства, студентські стартап-лабораторії, хакатони, бізнес-табори. Такі ініціативи не лише формують практичні навички, а й стимулюють креативність, командну роботу та соціальну відповідальність.

Підтримка молодіжного підприємництва є стратегічно важливою інвестицією у відновлення економіки країни, зміцнення середнього класу та формування покоління економічно активної, відповідальної та інноваційної молоді.

Забезпечення інклюзії у сфері зайнятості є ключовим викликом для сучасної молодіжної політики, особливо в умовах війни, соціально-економічної кризи та цифрової трансформації. Особливої уваги потребують молоді люди з числа внутрішньо переміщених осіб (ВПО), особи з інвалідністю, молодь із малозабезпечених або неповних сімей, вихованці інтернатних закладів та інші соціально вразливі категорії.

Першочерговим напрямом має стати розробка й реалізація цільових програм, орієнтованих на підвищення цифрової грамотності, доступ до професійної освіти, менторської підтримки та стимулювання

працевлаштування вразливої молоді. Такі програми мають включати [25, с. 21]:

- курси базових і спеціалізованих цифрових навичок;
- гранти та ваучери на професійну перепідготовку;
- онлайн-навчання із супроводом наставників;
- пільговий доступ до цифрової техніки та інтернету;
- мотиваційні програми та кейс-історії успішної інтеграції.

Дієвим інструментом для інтеграції вразливої молоді в економіку можуть стати механізми квотування, субсидування робочих місць і соціального замовлення. Наприклад, роботодавці, які працевлаштовують молодь із вразливих категорій, можуть отримувати податкові пільги, часткову компенсацію заробітної плати або безкоштовний доступ до послуг державних кар'єрних центрів. Державні закупівлі й соціальні проєкти також можуть передбачати обов'язкове залучення молоді до реалізації заходів, що створює інституційні стимули для її участі в економічному житті.

Не менш важливою є психологічна підтримка, індивідуальний кар'єрний супровід і менторство. Вразлива молодь часто не має впевненості у власних силах, обмежена в соціальних зв'язках і стикається з психологічними бар'єрами. Тому створення спеціалізованих сервісів, де молодь зможе отримати мотиваційне консультування, допомогу у виборі професії, супровід під час працевлаштування, стажування або фрілансу, має стати обов'язковою складовою інклюзивної політики.

Особливу роль можуть відігравати громадські організації, які вже працюють з цими групами, – через партнерство з державою, реалізацію освітніх програм, надання соціальних послуг та менторських сесій. Залучення бізнесу до соціальних ініціатив через механізми корпоративної соціальної відповідальності також сприятиме формуванню сталого інклюзивного середовища.

Таким чином, інклюзивна політика зайнятості – це не лише соціальний обов'язок держави, а й інвестиція в майбутнє країни. Забезпечення участі

вразливої молоді в економічному житті дозволяє зменшити соціальну напругу, розширити коло активних громадян та сприяти справедливому цифровому переходу.

В умовах цифрової трансформації та соціальних потрясінь надзвичайно важливим завданням є забезпечення повноцінної участі молоді у процесах формування державної політики. Молодь – не лише об’єкт політик, а й активний суб’єкт змін, носій нових ідей, інновацій та цінностей, що відповідають викликам цифрової епохи. Її включення в ухвалення рішень дозволяє зробити політику більш релевантною, інклюзивною та орієнтованою на довгостроковий розвиток.

Одним із дієвих інструментів цього процесу є розвиток молодіжного самоврядування та консультативних органів, зокрема [21]:

- молодіжні ради при органах місцевої влади, які беруть участь у розробці програм розвитку громади;
- молодіжні парламенти та студентські об’єднання з правом дорадчого голосу щодо питань освіти, праці, культури;
- онлайн-платформи участі (електронні петиції, опитування, краудсорсинг-ініціативи), які забезпечують оперативний зворотний зв’язок та можливість для молоді долучатись до стратегічного планування.

Ці інституційні механізми повинні мати реальний вплив, а не носити формальний або символічний характер. Для цього законодавчо закріпити права молодіжних рад, забезпечити їм ресурси для діяльності, налагодити діалог із представниками влади, а також навчити молодь інструментам адвокації, аналізу політики та стратегічного мислення.

Особливу увагу слід приділяти залученню молоді до формування політики у сферах, які безпосередньо стосуються її майбутнього [12, с. 184]:

- зайнятість та гіг-економіка – участь у розробці програм стимулювання молодіжного працевлаштування, фрилансу, самозайнятості;

- освіта – включення молоді в дорадчі органи при МОН, участь у модернізації освітніх програм, врахування цифрових потреб молодого покоління;
- цифрова трансформація – участь у громадських радах з питань цифровізації, оцінка якості електронних сервісів, підтримка стартапів та технологічних ініціатив.

Також варто створити механізми міжрегіонального обміну та взаємодії молодіжних ініціатив для поширення успішних практик, формування спільного бачення розвитку країни та зміцнення демократичної культури участі.

Таким чином, активне залучення молоді до управлінських процесів є не лише кроком до соціального партнерства, а й основою сталого розвитку держави. Участь у прийнятті рішень формує у молодих людей відчуття відповідальності, громадянської ідентичності та реальної причетності до трансформацій, які змінюють країну.

Усі вищезазначені заходи потребують узгодженості між органами державної влади, освітніми установами, роботодавцями та громадянським суспільством. Тільки за умови системного підходу можливо забезпечити стійке зниження молодіжного безробіття, формування активного, цифрово грамотного та конкурентоспроможного покоління, яке стане рушієм модернізації економіки України в післявоєнний період.

ВИСНОВКИ

Оцінка безробіття серед молоді в умовах цифровізації засвідчує, що це явище є багатовимірним і охоплює не лише економічні, а й соціальні, інституційні та технологічні аспекти. Цифрова трансформація значною мірою змінює структуру ринку праці, створюючи нові виклики для молоді, яка лише починає свій професійний шлях. Особливо гострою проблемою є структурна невідповідність між навичками молодих людей, здобутими у системі освіти, та реальними вимогами роботодавців, що посилюється стрімким розвитком цифрових технологій.

Сучасний ринок праці ставить перед молоддю нові виклики – конкуренція з досвідченішими працівниками, обмежена кількість вакансій, нестабільні форми зайнятості, цифровий розрив. У такому контексті молодь потребує не лише знань і навичок, а й системної підтримки на шляху професійної реалізації. Це передбачає адаптацію освітніх програм до вимог цифрової економіки, розвиток практичної підготовки, підтримку підприємницьких ініціатив і доступ до цифрової інфраструктури.

Розуміння сутності, причин та наслідків молодіжного безробіття в контексті цифровізації дозволяє закласти науково обґрунтоване підґрунтя для подальших емпіричних досліджень і розробки дієвих стратегій щодо зменшення безробіття серед молоді.

Молодіжне безробіття в Україні є складним і багаторівневим соціально-економічним явищем, яке за останні роки набуло ще більшої актуальності внаслідок поєднання зовнішніх викликів: повномасштабної війни, цифрової трансформації економіки та глобальної нестабільності. Молоді люди, які перебувають на початку свого професійного шляху, виявилися особливо вразливими до втрати перспектив, нестачі практичного досвіду, розриву між освітою та вимогами ринку, а також регіональних та соціальних бар'єрів доступу до зайнятості.

Одним із найтривожніших індикаторів є зростання частки молоді у категорії NEET, а також значна частина активних шукачів роботи серед осіб віком 15–24 років, що сигналізує про кризу переходу від освіти до праці. Водночас цифровізація стала як чинником дестабілізації (через автоматизацію та втрату традиційних робочих місць), так і джерелом нових можливостей – фриланс, дистанційна робота, цифрові професії.

Попри всі труднощі, українська молодь демонструє високий рівень адаптивності, ініціативності та громадянської активності. Багато молодих людей залучаються до волонтерства, запускають онлайн-проекти, прагнуть залишитися в Україні та брати участь у її відбудові.

Умови війни, з одного боку, загострили структурні проблеми молодіжної зайнятості – такі як нестача практичного досвіду, невідповідність освітніх програм, слабка інституційна підтримка, цифровий розрив. З іншого боку – активізували процеси самозайнятості, професійної переорієнтації та мобільності молоді.

Оцінка міжнародних індексів, зокрема YDI, демонструє глибоку диспропорцію між потенціалом молодого покоління та рівнем підтримки з боку держави, особливо в сферах охорони здоров'я, безпеки та політичної участі.

Лише цілісна стратегія, орієнтована на гнучкість, рівність можливостей та інноваційність, дозволить інтегрувати молодь у нову цифрову економіку та забезпечити її сталу зайнятість у післявоєнний період.

Цифровізація стала одним із ключових чинників трансформації сучасного ринку праці, що змінює не лише формат зайнятості, а й зміст праці, вимоги до навичок та соціальні очікування. У цьому контексті вона виступає як джерелом нових можливостей для молоді, так і чинником ризику для тих, хто не має доступу до цифрових ресурсів або не володіє сучасними компетенціями. Саме тому проблема молодіжного безробіття в умовах цифрової трансформації потребує системного і міжсекторального підходу.

Результати дослідження свідчать, що ключовими напрямками подолання молодіжного безробіття є:

- адаптація освітньої системи до потреб цифрової економіки шляхом впровадження цифрових компетентностей, розвитку гнучких форматів навчання (мікрокурси, reskilling, upskilling), зміцнення зв'язку між освітою, бізнесом і державою;
- розвиток цифрової інфраструктури працевлаштування, включаючи онлайн-платформи пошуку роботи, системи кар'єрного супроводу та створення цифрових портфоліо, що дозволяють оцінити реальні навички молоді, а не лише формальні дипломи;
- сприяння підприємництву та фрилансу серед молоді, зокрема через розширення програм фінансової підтримки, навчання бізнес-грамотності та створення сприятливого нормативного середовища для гіг-економіки;
- інклюзивна політика зайнятості, спрямована на підтримку вразливих категорій молоді (ВПО, осіб з інвалідністю, молоді з бідних сімей) через цільові програми цифрової освіти, субсидування робочих місць, менторські та психологічні сервіси;
- активне залучення молоді до формування політики у сферах зайнятості, освіти та цифрової трансформації через розвиток молодіжного самоврядування, дорадчих органів, онлайн-платформ участі та міжрегіональної взаємодії.

Таким чином, цифровізація не лише змінює правила гри на ринку праці, а й відкриває вікно можливостей для переосмислення державної молодіжної політики. Комплексна, скоординована та інклюзивна стратегія, спрямована на розвиток цифрового потенціалу молоді, є запорукою формування активного, конкурентоспроможного та стійкого покоління, здатного забезпечити модернізацію економіки України у післявоєнний період.